

La descoberta d'Amèrica i els llibres de text escolars a Catalunya

Autor: Jordi Indiano

Data de publicació: 07-07-2016

Comunicació d'en Jordi Indiano al 15è Simposi d'Arenys de Munt. Hi tracta la manera com els llibres de text de secundària enfoquen la descoberta catalana d'Amèrica. En conclou que les noves investigacions sobre aquest tema encara no han entrat a les aules.

Aquesta ponència tracta d'esbrinar quina és la visió que donen els llibres escolars d'educació secundària avui a Catalunya en relació a la descoberta i posterior conquesta d'Amèrica i al paper que hi va jugar Catalunya.

En concret, he analitzat els llibres de l'assignatura de Ciències Socials (Història) de segon d'ESO de cinc editorials que tenen la seu o el capital social a Catalunya, i que, per tant, se suposa que haurien de ser més receptives a les noves interpretacions que van apareixent en els darrers anys en relació a la descoberta d'Amèrica i la posterior conquesta i colonització. Els llibres pertanyen respectivament a les següents editorials: la Galera, Vicens Vives, Edebé, Santillana i Cruïlla.

El resultat de la recerca és bastant trist, perquè aquests llibres de text escolars parlen d'una manera molt simplista dels fets que venim comentant i, a més a més, reproduïxen el mateix de sempre: la història oficial. I, consegüentment, els professors també. Detallem-ho una mica.

Comencem, no obstant, amb una sorpresa. Els llibres esmentats anomenen el Descobridor, sorprenentment, com a "Colom" -amb m-, és a dir a la catalana. Per tant, ni "Colombo" ni "Colón". Semblaria, doncs, que a continuació en ells s'hi explicaria amb detall la catalanitat d'en Colom, la de la descoberta i la de la primera conquesta. Doncs no és així. La majoria d'aquests llibres -no tots- ni esmenten la possibilitat que el nostre personatge fos català. Tanmateix, alguna editorial, com Cruïlla, explica el següent: "Colom era genovès, però també han circulat teories sobre la seva possible catalanitat". Han circulat no! Circulen. I de quina manera! D'altra banda, només les editorials Edebé i Vicens Vives entren una mica en profunditat en la problemàtica de la Descoberta, tot i que deixen de banda la segura catalanitat de

l'empresa. Per a la primera editorial, la nació protagonista de la descoberta és Castella. I el mateix passa amb la segona: "Castella va trobar un nou continent". Mentrestant, el llibre de l'editorial Santillana té un apartat que parla de "les exploracions castellanes". Res de nou, vaja. Pel que fa a la qüestió del finançament de l'empresa, els llibres diuen que aquesta anà, per descomptat, a càrrec de Castella i només la reina Isabel hi intervingué personalment. Tampoc no hi podia faltar la venda de les seves joies (talment com en la sèrie Isabel)... Res d'en Santàngel, ni la cancelleria catalana, ni el paper del rei Ferran ni les corts catalanes. En relació al port de sortida, aquest és, no cal dir-ho, "Palos", "Palos de la Frontera" o "el port andalus de Palos", segons els llibres. Res del Pals d'Empordà. A més a més, tampoc no se'n diu res del fet que els Reis Catòlics rebessin en Colom la primavera de 1493 a Barcelona després de tornar del seu primer viatge. Així mateix, els esmentats llibres tampoc mencionen que l'organització del segon viatge es va fer a Barcelona/Catalunya. Quant al lloc de la mort del nostre home, la majoria dels llibres citats no en diuen res. I si alguna editorial el menciona, apareix, encara, la ciutat de Valladolid, cosa que és falsa. Quant a la denominació del nou continent –Amèrica–, aquest s'intenta desvincular-lo d'en Colom. El llibre de l'editorial Edebé, per exemple, diu: "Américo Vespucci, italià, no va tenir cap mena de relació amb en Colom". Res d'un Eimeric Despuig parent d'en Colom. Així mateix, la nacionalitat dels conqueridors Cortés i Pizarro segueix fil per randa els tòpics de sempre: eren extremerys i les seves conquestes van ser incorporades al Regne de Castella. Cap príncep Alfons Felip d'Aragó Gurrea-Torrelles, el qual té en el seu escut les barres catalanes. I consegüentment, els llibres expliquen que els territoris conquerits són governats com a virregnats de Castella, obviant del tot que aquesta institució pertany a l'organigrama institucional de la Nació Catalana. I encara hi apareixen més falsedats: com el fet que l'únic estat beneficiari del comerç amb Amèrica fou el Regne de Castella. Etc. etc. etc.

El panorama, doncs, és, com es pot veure, desolador. No és fa res més que repetir la història oficial. Quinze anys de simposis encara no han servit perquè les noves teories siguin incorporades als llibres de text i explicades a l'aula. De tota manera, l'estiu del 2015 la Generalitat actualitzà els currículums escolars. En efecte, a partir d'aquest curs 2015-2016 els fets relatats en aquestes línies passen a estudiar-se a 3r d'ESO. I, cosa que és més important pel que fa al nostre assumpte: s'obre una escletxa per explicar la nova visió dels fets, ja que la normativa diu textualment que a l'hora d'avaluar l'alumne/a se li demanarà "contrastar interpretacions diverses sobre la conquesta i colonització d'Amèrica". El mot "diverses" és molt interessant. Es veu, repetim, que la Conselleria d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya ja té en compte les noves aportacions dels darrers anys.

Com a conclusió d'aquesta petita comunicació, dues són les idees que es desprenen de tot el que s'ha dit fins aquí. Primera: les editorials reproduïxen en els seus llibres la història de sempre. Segona: el currículum actual (decret 187/2015, 25 d'agost) permet explicar les noves recerques.

Així doncs, si volem canviar i acostar a les aules el relat històric de la descoberta d'Amèrica que s'acosti més a la realitat dels fets, el que cal és influir en el món editorial del llibre de text.

A continuació, podreu observar un quadre-resum de la nostra exposició.

Jordi Indiano

Historiador